

А. Ю. Геворкян

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного бізнесу та фінансів
Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ФАКТОР ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТЕРИТОРІЇ

Статтю присвячено дослідженню теоретико-методичних та практичних засад функціонування механізмів державного управління та регулювання у сфері інформаційної політики та проаналізовано їх взаємозв'язок з формуванням і зміцненням економічної безпеки території як ключової основи для забезпечення національної безпеки України. З'ясовано, що оптимізація політики у сфері застосування та користування інформаційно-комунікаційними технологіями держави відіграє провідну роль у скороченні актуальної проблеми для України – просторової диференціації розвитку територій. Систематизовано погляди вчених на дефініцію поняття «інформатизація». Зроблено авторське визначення категорії «інформатизація». Шляхом узагальнення наукових праць було уточнено визначення поняття «інформаційна політика». Визначено Принципи реалізації механізмів державного управління, на яких ґрунтуються засади інформаційної політики, та доведено, що вони повинні бути єдиними на всіх рівнях, зокрема: державному, регіональному, місцевому, галузевому, рівні підприємств, що створюють і надають інформаційно-комунікаційні технології та, звісно, інформаційного суспільства. Проаналізовані стратегічні й тактичні завдання механізму державного управління та регулювання у сфері інформаційної політики і виявлено, що для виконання вищевказаних завдань необхідні дієві та гнучкі механізми управління соціально-економічною життєдіяльністю як території загалом, так і кожного члена інформаційного суспільства. Доведено, що інформатизація схильна до впливу з боку держави у вигляді формування системи механізмів, тобто інструментів і методів впливу на інформаційну політику та забезпечення її впровадження для забезпечення інформаційної та економічної безпеки території. Запропоновано сім взаємопов'язаних пропозицій щодо вдосконалення напрямів державного управління та регулювання у сфері інформаційної політики з метою зміцнення економічної безпеки території.

Ключові слова: механізм, національна безпека, економічна безпека, інформаційно-комунікаційні технології, державне управління, державне регулювання, інформаційна політика, інструмент, метод, принцип.

Постановка проблеми. Державне управління соціально-економічним розвитком території та розроблення відповідних стратегій повинні спиратися на надійну інформаційну основу. Для цього потрібне створення ефективної системи інформаційного забезпечення управлінських рішень, що забезпечує оперативний моніторинг стану мінливого економічного середовища, визначення стратегічних і тактичних завдань з управління економічними процесами на територіальному та місцевому рівні, що стане основою для

зміцнення економічної безпеки країни. Вирішення цієї проблеми можливе тільки за рахунок формування і реалізації ефективною інформаційної політики, що дозволить не тільки перейти до моделі прискореної інформатизації територій країни, а й скоротити «цифрову нерівність» сучасного інформаційного суспільства.

Основні положення державної інформаційної політики (правова і методична база, забезпечення безпеки інформаційних ресурсів, фінансовий і кадровий складники) повинні створюватися на загаль-

нодержавному рівні, але з урахуванням специфічних особливостей соціально-економічного розвитку територій.

Таким чином, актуальність статті підтверджується:

- важливістю проблеми забезпечення економічної безпеки територій, викликані підвищенням інтенсивності й розширенням масштабів застосування інформаційно-комунікаційних технологій;

- значним впливом інформаційних політик регіонів на соціально-економічний розвиток України в цілому в умовах внутрішніх та зовнішніх викликів, які породжуються загрозами національній та економічній безпеці з боку інформаційно-комунікаційних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема пошуку ефективних механізмів державного управління та регулювання в інформаційній сфері є центральним місцем досліджень багатьох учених з державного управління, економіки, соціології, таких як Негодченко В. [1], Нестеряк Ю.В. [2], Рябоконт О. [3], Саврук М. [4], Пуцентейло П.Р., Гуменюк О.О. [5], Кузьмінчук Н., Стригуль Л., Другова О. [6], Аванесова Н.Е., Мордовцев О.С., Сергієнко Ю.І. [7], Ткачук Т.Ю. [8], Соколова Г.Б. [9], Золотар О.О. [10] та ін. Проаналізувавши їхні наукові праці, можна дійти загального висновку, що ними були дуже детально опрацьовані окремі положення та інститути державного регулювання та управління в інформаційній сфері, запропоновані фундаментальні та прикладні результати досліджень. Однак треба зауважити, що проблема взаємозв'язку засад державного регулювання й управління у сфері інформаційно-комунікаційних технологій з формування і зміцнення економічної безпеки території, а отже, й національної безпеки країни, ще залишаються дослідженими не в повному обсязі й потребують додаткових теоретико-методичних і практичних обґрунтувань.

Мета статті. Метою цієї статті є дослідження теоретико-методичних та практичних засад функціонування механізмів державного управління та регулювання у сфері інформаційної політики та їх взаємозв'язок з формуванням і зміцненням економічної безпеки території як ключо-

вої основи для забезпечення національної безпеки України.

Виклад основного матеріалу. Інформаційна політика, яка створюється на державному рівні, має великий вплив на всі аспекти соціально-економічного розвитку країни, а також є основою зміцнення економічної безпеки. Саме вона бере участь у реалізації інформаційних процесів, тому основою її ефективного функціонування є процес державного регулювання та управління.

Оптимізація політики у сфері застосування та користування інформаційно-комунікаційними технологіями держави відіграє провідну роль у скороченні актуальної зараз проблеми для України – просторової диференціації розвитку територій. Саме в ході інформаційних процесів забезпечуються динамічні, структурні та організаційні зміни життя сучасного інформаційного суспільства.

Отже, інформатизація як фактор економічних змін багато в чому визначає соціально-економічну обстановку в країні. Несприятлива ситуація в інформаційній сфері, погіршення рівня економічної безпеки території може негативно відобразитися на її фінансовій самодостатності та зменшувати конкурентоспроможність територіального утворення за рахунок використання місцевих переваг. Тому набуває доцільності аналіз різних поглядів на дефініцію поняття «інформатизація» (рис. 1) та надання власного авторського визначення цієї категорії.

З рис. 1 ми бачимо, що основним недоліком представлених визначень категорії «інформатизація» є відсутність її взаємозв'язку з процесом формування та зміцнення економічної безпеки територій. Тому пропонується уточнити визначення категорії «інформатизація», під якою в цьому дослідженні будемо розуміти організаційний, соціально-економічний і науково-технічний процес формування і забезпечення сприятливого середовища для задоволення потреб в інформаційних ресурсах інформаційного суспільства, органів державного управління, місцевих органів влади, бізнесу та інших утворень на основі впровадження сучасних механізмів інформаційної політики у сфері

використання інформаційно-комунікаційних технологій, що сприятиме підвищенню ефективності прийняття управлінських рішень названих суб'єктів, зміцненню економічної безпеки територій та національної безпеки в цілому.

Як бачимо, державне регулювання процесів інформатизації досі, як правило, здійснюється у виді формування та реалізації державної інформаційної політики. При цьому, узагальнивши наукові праці [7–9], можна дійти висновку, що під інформаційною політикою розуміється комплекс взаємопов'язаних заходів у всіх сферах народного господарства, спрямований на широкомасштабне використання інформаційно-комунікаційних технологій із завданням підвищення результатив-

ності застосування інформації і знань для управління та задоволення інформаційних потреб суб'єктів цього процесу, а також створення передумов для сталого економічного зростання на засадах зміцнення економічної безпеки території.

Отже, для підвищення ефективності механізмів реалізації інформаційної політики вона повинна ґрунтуватися на певних принципах, які наведені в табл. 1.

Перераховані принципи інформаційної політики (табл. 1) повинні бути єдиними на всіх рівнях, зокрема: державному, регіональному, місцевому, галузевому, рівні підприємств, що створюють і надають інформаційно-комунікаційні технології та, звісно, інформаційного суспільства.

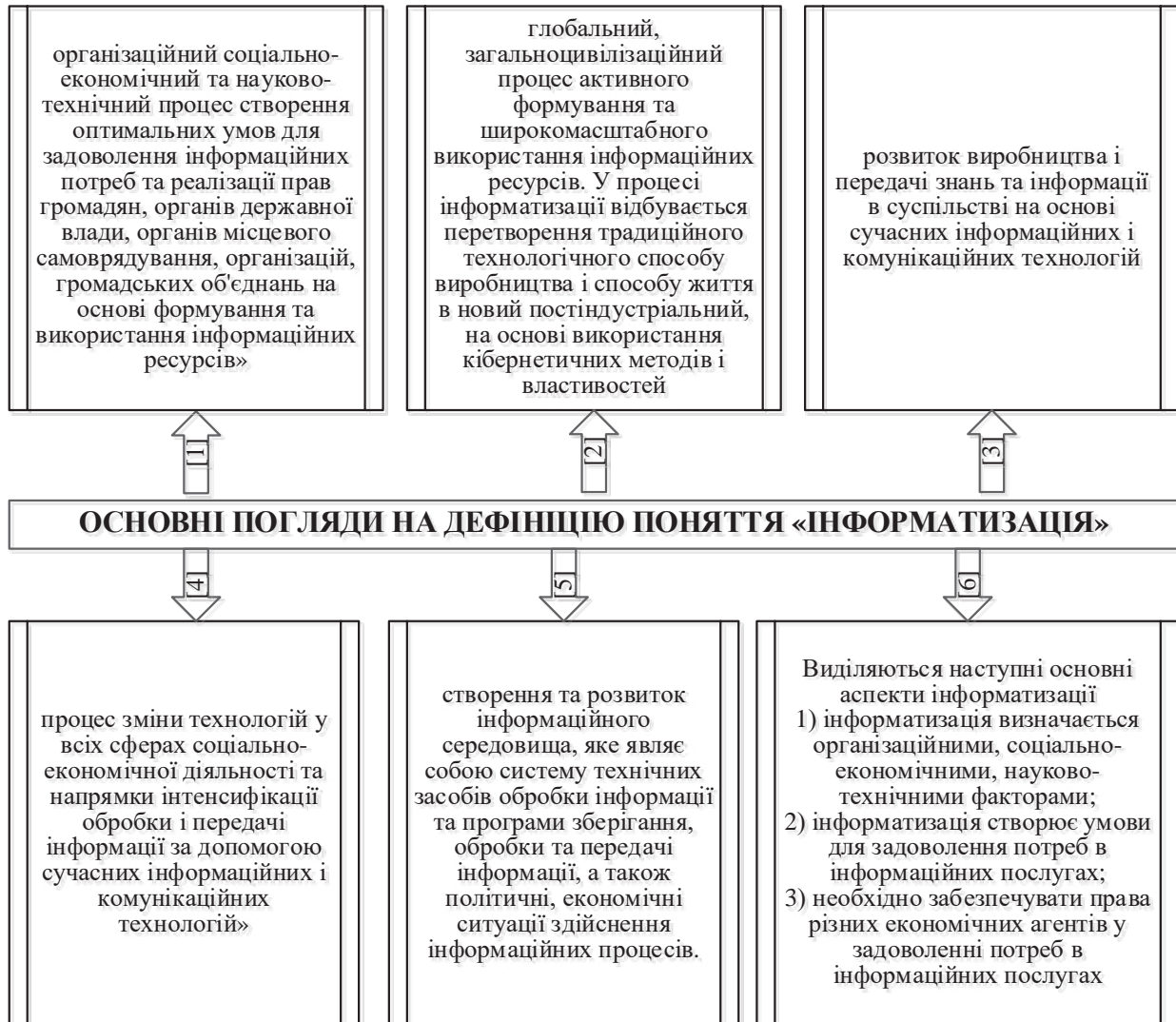

Рис. 1. Погляди на дефініцію поняття «інформатизація»

Джерело: систематизовано автором на основі [1–6]

Треба зазначити, що інформаційна політика реалізується як поетапне вирішення певних стратегічних і тактичних завдань, які наглядно проаналізовані на рис. 2

Зазначимо, що тактичні інформаційні завдання (рис. 2) спрямовані на формування та реалізацію стратегії соціально-економічного розвитку. Вони періодично піддаються коригуванню в залежності від зміни обставин в інформаційно-комунікаційній сфері.

Для виконання вищенаведених завдань необхідні дієві та гнучкі механізми управління соціально-економічною життєдіяльністю як території в цілому, так і кожного члена інформаційного суспільства. При цьому у функціях управління інформатизацією розкривається роль регіональної та місцевої влади для організації та визначення напрямів інформаційної діяльності, впливу на досягнення стратегічних і тактичних завдань (рис. 2).

Треба також зауважити, що інформатизація схильна до впливу з боку дер-

жави у вигляді формування системи механізмів, тобто інструментів і методів впливу на інформаційну політику та забезпечення її впровадження для забезпечення інформаційної та економічної безпеки території.

У ході проведених досліджень [5; 8–10], виявлено, що державні інструменти інформаційної політики можна поділити на групи, зокрема:

I Група. Макроекономічні інструменти – до них належать інструменти, що визначають загальний стан інформаційно-комунікаційних технологій, тобто ті, які впливають на інформаційно-комунікаційну інфраструктуру («електронний уряд», витрати на інформатизацію, досягнення науки і техніки, законодавство тощо).

II Група. Мікроекономічні інструменти – до них належать інструменти, що впливають на окремі компоненти інформатизації або на деякі галузі – комп'ютеризацію, програмні засоби, бази даних, Інтернет тощо.

Таблиця 1

Принципи реалізації механізмів державного управління у сфері інформаційної політики

№ з/п	Принцип	Коротка характеристика принципу
1.	Відкритість	Всі основні напрями інформаційної політики відкрито обговорюються інформаційним суспільством, місцеві органи управління у своїй роботі враховують думку населення, що сприятиме зміцненню інформаційної та економічної безпеки кожного громадянина
2.	Системність і комплексність	При здійсненні постанов щодо модифікації положення одного з об'єктів регулювання розглядаються його результати для стану інших і всіх у комплексі. Економічна безпека території розглядається як складник національної безпеки, тобто кожен елемент інформаційної політики так чи інакше буде впливати на формування національної безпеки країни
3.	Пріоритетність вітчизняного виробника	Ключовий принцип для зміцнення економічної безпеки території та національної безпеки країни загалом. Його сутність полягає в тому, що за однакових умов вибір віддається вітчизняному розробнику інформаційно-комунікаційних технологій
4.	Соціальна орієнтація	Основні заходи інформаційної політики повинні бути спрямовані на забезпечення суспільних інтересів жителів території
5.	Державна підтримка	Заходи інформаційної політики, спрямовані на інформаційний розвиток соціальної сфери, підтримуються місцевими органами управління і фінансуються переважно на рівні держави. Тому держава може контролювати всі процеси, які проходять у сфері інформаційно-комунікаційних технологій, що сприяє зміцненню економічної безпеки території
6.	Пріоритетність права	Розвиток і застосування юридичних способів регулювання є найбільш важливим перед певними формами управлінських постанов в інформаційній сфері
7.	Наукова обґрунтованість	Всі заходи з розроблення, виправлення та здійснення інформаційної політики повинні бути науково аргументовані, а їхні результати безперервно контролюватися і аналізуватися, особливо з точки зору забезпечення економічної безпеки територій країни

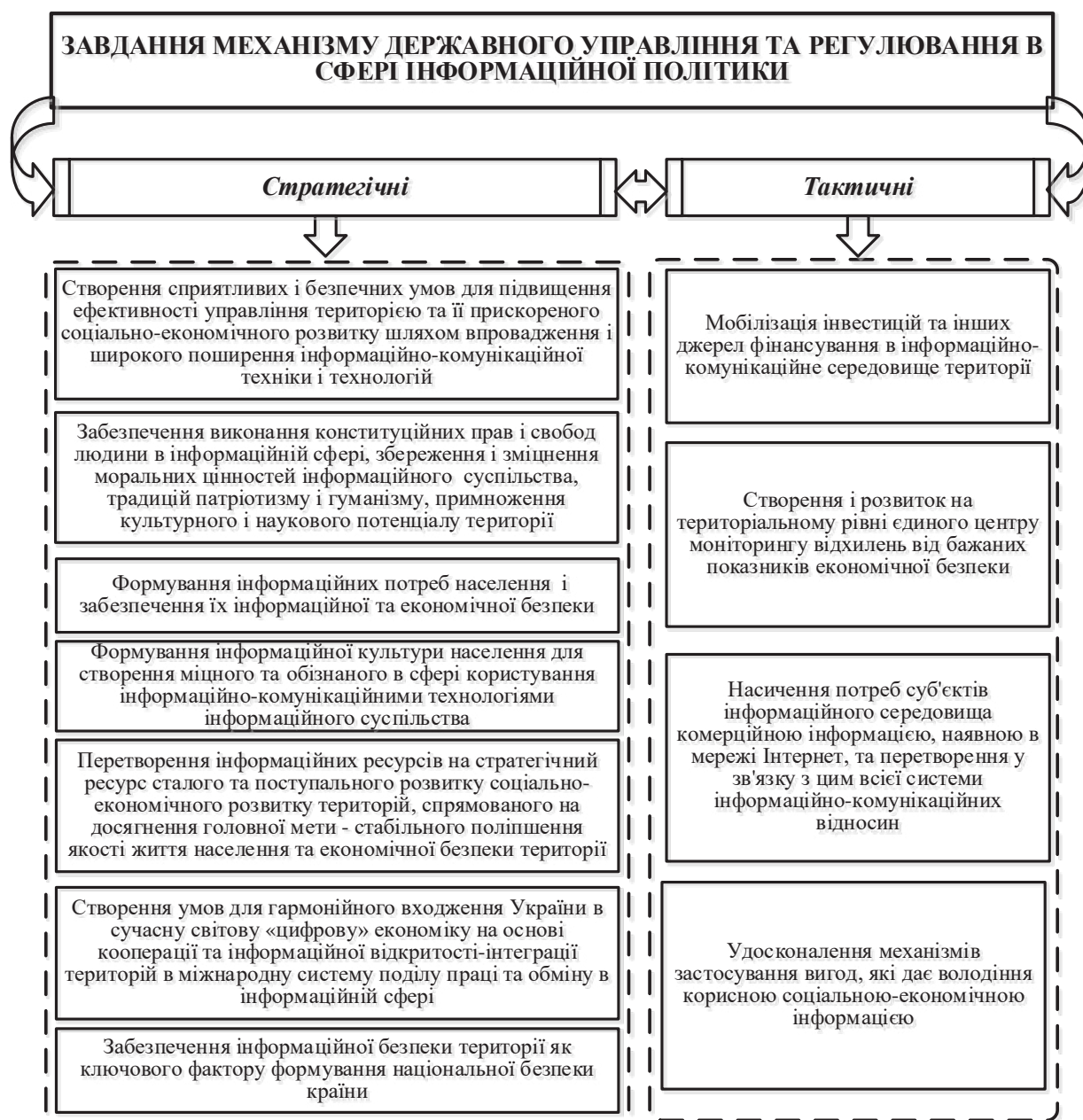

Рис. 2. Стратегічні й тактичні завдання механізму державного управління та регулювання у сфері інформаційної політики

Джерело: систематизовано автором на основі [2, 4-6, 8-10]

III Група. Інституційні інструменти – дозволяють досягти координації програм місцевих утворень, окремих галузей і відомств та включають державні органи інформаційної політики, громадські організації, об'єднання операторів зв'язку, глобальні інформаційні мережі тощо.

Методи державного регулювання інформатизації запропоновано розділити на методи прямого і непрямого впливу. При

цьому прямі методи впливу здійснюються засобами адміністративної та економічної дії, тоді як методи непрямого регулювання реалізуються лише тільки соціально-економічними засобами (табл. 2).

З табл. 2 виходить, що адміністративні методи носять обов'язковий, директивний характер, особливістю яких є те, що вони, по-перше, надають прямий вплив на керований об'єкт шляхом установлення його

прав і обов'язків; по-друге, забезпечують реалізацію суб'єктом управління процесу управління, починаючи від намічених цілей до умов виконання завдань за кожним конкретним етапом; по-третє, контролюють обов'язкове виконання державних указів, постанов тощо, невиконання яких може призвести до дисциплінарної, адміністративної і навіть кримінальної відповідальності. Вони є основою для формування і зміцнення інформаційної та економічної безпеки території та, як результат, підвищення рівня національної безпеки країни.

Економічні засоби впливу на інформаційні процеси передбачають використання інструментів: державного прогнозування та програмування інформатизації, фінансової політики, кадрової політики, інвестиційної політики тощо, а також опосередковано впливають на економічну безпеку території.

Отже, узагальнивши проведене вище дослідження, запропоновано виділити сім взаємопов'язаних пропозицій щодо вдосконалення напрямів державного управління та регулювання у сфері інформаційної політики з метою зміцнення економічної безпеки території.

1. Удосконалення публічної діяльності органів державного, регіонального та місцевого управління на базі застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та шляхів їх захисту від вну-

трішніх та зовнішніх шкідливих і небезпечних чинників впливу.

2. Комплексне використання інформаційних та комунікаційних технологій у соціально-економічному розвитку територій (економіка, освіта, охорона здоров'я, системи соціального захисту населення, сфери культури, спорту тощо).

3. Модернізація механізмів розвитку інформаційно-комунікаційної інфраструктури для підвищення ефективності та захищеності надання публічних послуг.

4. Підготовка та підвищення кваліфікації державних і місцевих службовців у сфері інформаційних і комунікаційних технологій.

5. Сприяння використанню інформаційних та комунікаційних технологій у пріоритетних галузях економіки території (галузі житлово-комунального господарства, енергетики, туризму, сільського господарства тощо).

6. Створення умов розвитку вітчизняного конкурентоспроможного ринку інформаційно-комунікаційних технологій, послуг, продуктів.

7. Розроблення освітніх програм, що сприяють підготовці фахівців у сфері інформаційно-комунікаційних технологій у вищих навчальних закладах країни як запорука успішності майбутніх реформ у цієї галузі.

Висновки і пропозиції. У статті проведено дослідження теоретико-методич-

Таблиця 2

Методи державного регулювання процесу інформатизації території

№ з/п	Методи регулювання	Форми регулювання
1.	Прямі	<ul style="list-style-type: none"> – цільові програми розвитку державних структур щодо розповсюдження та захисту інформації; – фінансування та субсидування на регіональному і місцевому рівнях вітчизняних суб'єктів господарювання, які виробляють інформаційно-комунікаційні технології; – державне інвестування в інформаційно-комунікаційну інфраструктуру територій; – стимулювання потреб учасників вітчизняного ринку інформаційно-комунікаційних технологій; – ресурсне забезпечення заходів щодо зміцнення інформаційної та економічної безпеки на державному, регіональному та місцевому рівнях; – державний облік і реєстрація автоматизованих систем, баз і банків даних
2.	Непрямі	<ul style="list-style-type: none"> – забезпечення сприятливих ситуацій для інформатизації в пріоритетних галузях соціально-економічного розвитку; – впровадження заходів щодо розвитку ринку інформаційно-комунікаційних технологій, послуг і продуктів; – підвищення якості кадрового потенціалу в секторі державного і місцевого управління у сфері інформатизації

Джерело: узагальнено автором на основі [6; 9; 10]

них та практичних засад функціонування механізмів державного управління та регулювання у сфері інформаційної політики і проаналізовано їх взаємозв'язок з формуванням і зміцненням економічної безпеки території як ключової основи для забезпечення національної безпеки України. Отримано такі результати:

1. Шляхом систематизації наукових праць було уточнено дефініції понять «інформатизація» та «інформаційна політика»:

– інформатизація – це організаційний, соціально-економічний і науково-технічний процес формування і забезпечення сприятливого середовища для задоволення потреб в інформаційних ресурсах інформаційного суспільства, органів державного управління, місцевих органів влади, бізнесу та інших утворень на основі впровадження сучасних механізмів інформаційної політики у сфері використання інформаційно-комунікаційних технологій, що сприятиме підвищенню ефективності прийняття управлінських рішень названих суб'єктів, зміцненню економічної безпеки територій та національної безпеки в цілому;

– інформаційна політика – комплекс взаємопов'язаних заходів у всіх сферах народного господарства, спрямований на широкомасштабне використання інформаційно-комунікаційних технологій із завданням підвищення результативності застосування інформації і знань для управління та задоволення інформаційних потреб суб'єктів цього процесу, а також створення передумов для сталого економічного зростання на засадах зміцнення економічної безпеки території.

2. Систематизовано принципи реалізації механізмів державного управління у сфері інформаційної політики (відкритість; системність і комплексність; пріоритетність вітчизняного виробника; соціальна орієнтація; державна підтримка; пріоритетність права; наукова обґрунтованість).

3. Визначено стратегічні й тактичні завдання механізму державного управління та регулювання у сфері інформаційної політики та з'ясовано, що для виконання вищенаведених завдань необхідні дієві та гнучкі механізми управління соціально-економічною життєдіяльністю як

території в цілому, так і кожного члена інформаційного суспільства.

4. Доведено, що інформатизація схильна до впливу з боку держави у вигляді формування системи механізмів, тобто інструментів і методів впливу на інформаційну політику та забезпечення її впровадження для забезпечення інформаційної та економічної безпеки території.

5. Запропоновано сім взаємопов'язаних пропозицій щодо вдосконалення напрямів державного управління та регулювання у сфері інформаційної політики з метою зміцнення економічної безпеки території.

Список використаної літератури:

1. Негодченко В. Основні напрями державної інформаційної політики в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 4. С. 77–81.
2. Нестеряк Ю.В. Державна інформаційна політика України: теоретико-методологічні засади : монографія. Київ : НАДУ, 2014. 592 с.
3. Рябоконт О. Державна інформаційна політика формування інформаційного суспільства: зарубіжний досвід. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського*. 2016. Вип. 43. С. 97–114.
4. Саврук М. Проблеми інформаційної політики України в контексті забезпечення інформаційної безпеки. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*. 2017. Вип. 43. С. 172–184.
5. Пуцентейло П.Р., Гуменюк О.О. Цифрова економіка як новітній вектор реконструкції традиційної економіки. *Інноваційна економіка*. 2018. № 5-6 (75). С. 131–143.
6. Intellectual instrumental analysis in economic security management of the enterprises for countering raiding. Financial and credit activity: problems of theory and practice (Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики) / N Kuzmynchuk et al. Львів : Університет банківської справи, 2021. Vol. 2. № 37 (2021). С. 231–243. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v2i37.230242>
7. Аванесова Н.Е., Мордовцев О.С., Сергієнко Ю.І. Теоретико-методичні засади ідентифікації та взаємозв'язку впливу дестабілізуючих факторів на економічну безпеку промислового підприємства. *Бізнес Інформ*. 2020. № 9. С. 20–28. URL: [h t t p s : / / d o i .](https://doi.org/)

- org/10.32983/2222-4459-2020-9-20-28 (дата звернення: 05.01.2021).
8. Ткачук Т.Ю. Інформаційна безпека: сучасні підходи до визначення категорії. *Актуальні питання публічного та приватного права*. 2017. № 2 (16). С. 45–54.
9. Соколова Г.Б. Деякі аспекти розвитку цифрової економіки в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 1 (51). С. 92–96.
10. Золотар О.О. Досвід правового забезпечення інформаційної безпеки в країнах східного партнерства ЄС (Молдова, Грузія). *LEX PORTUS*. 2017. № 3 (5) С. 70–80.

Gevorkyan A. Mechanisms of public administration and regulation in the field of information policy as a factor of strengthening the economic security of the territory

The article is devoted to the study of theoretical, methodological and practical foundations of the functioning of Public Administration and regulation mechanisms in the field of Information Policy and analyzes their relationship with the formation and strengthening of economic security of the territory as a key basis for ensuring national security of Ukraine. It is found out that optimization of the policy in the field of application and use of information and communication technologies of the state plays a leading role in reducing the current problem for Ukraine-spatial differentiation of territorial development. Systematized views of scientists on the definition of the concept of "informatization". The author's definition of the category "informatization" is made. By summarizing scientific works, the definition of the concept of "information policy" was clarified. The principles of implementation of Public Administration mechanisms on which the principles of information policy are based are defined and it is proved that they should be uniform at all levels, in particular: state, regional, local, industry, level of enterprises that create and provide information and communication technologies and, of course, the information society. The strategic and tactical tasks of the mechanism of Public Administration and regulation in the field of information policy are analyzed and it is revealed that to perform the above tasks, effective and flexible mechanisms for managing the socio-economic life of both the territory as a whole and each member of the information society are necessary. It is proved that informatization is subject to influence from the state in the form of forming a system of mechanisms, that is, tools and methods of influencing information policy and ensuring its implementation to ensure information and economic security of the territory. Seven interrelated proposals are proposed to improve the areas of Public Administration and regulation in the field of information policy in order to strengthen the economic security of the territory.

Key words: mechanism, national security, economic security, information and communication technologies, public administration, state regulation, information policy, tool, method, principle.